

2016

2^ο Πανελλήνιο Συνέδριο
με Διεθνή Συμμετοχή για την
Προώθηση της Εκπαιδευτικής Καινοτομίας
Συνεδριακό Κέντρο, Κίριο Διοίκησης και Διαχείρισης Έργων του Τ.Ε.Ι. Θεσσαλίας

2nd Panhellenic Conference
with International Participation
for the Promotion of Innovation in Education
Conference Center, Technological Educational Institute (T.E.I.) of Thessaly

ΛΑΡΙΣΣΑ LARISSA
21, 22 & 23 21, 22 & 23
ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ OCTOBER
2016 2016

ΕΕΠΕΚ

Πρακτικά Συνεδρίου

Τόμος Γ' – Εκπαιδευτικά Σενάρια

**2^Ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ,
ΜΕ ΔΙΕΘΝΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ, ΓΙΑ ΤΗΝ
ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ**

Λάρισα 21 – 23 Οκτωβρίου 2016

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

Επιμέλεια Πρακτικών : Δημήτριος Κολοκοτρώνης - Σχολικός Σύμβουλος Πληροφορικής
Δημήτριος Λιόβας - Υπεύθυνος ΚΕΠΛΗΝΕΤ Λάρισας
Βασίλειος Στεφανίδης – Υπεύθυνος ΚΕΠΛΗΝΕΤ Χαλκιδικής
Κωνσταντίνος Σταθόπουλος – Τεχνικός Υπεύθυνος ΚΕΠΛΗΝΕΤ Λάρισας
Ασημίνα Κοντογεωργίου – Σχολικός Σύμβουλος Φυσικής
Ηλίας Λιάκος - Τεχνικός Υπεύθυνος ΚΕΠΛΗΝΕΤ Λάρισας
Ζήσης Καρασίμος - Εκπαιδευτικός Πληροφορικής

ISSN: 2529-1580 (τόμος Γ΄)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΣΕΝΑΡΙΑ	5
ΑΞΙΟΠ. Τ.Π.Ε. ΣΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ & ΜΑΘΗΣΗ.....	5
<i>Αναζητώντας τα ίχνη του Μυκηναϊκού πολιτισμού στην «Οδύσσεια» του Ομήρου Μια διαθεματική διδακτική πρόταση αξιοποίησης των εκπαιδευτικών λογισμικών στη διδασκαλία των μαθημάτων της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας («Οδύσσεια» Ομήρου) και της Αρχαίας Ιστορίας Α΄ Γυμνασίου</i>	6
<i>Εισαγωγή στην Ρυθμόν με τη χρήση LAMS.....</i>	14
<i>«Στο γυρισμό απ' την Ιθάκη»: ένα παιχνίδι για την γενική θεώρηση της Οδύσσειας.....</i>	28
ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ.....	53
<i>Διδάσκοντας δεξιότητες καθημερινής ζωής με όχημα τα μαθηματικά.....</i>	54
<i>Διδακτικές προσεγγίσεις για μαθητές/τριες με ελαφρά και μέτρια νοητική καθυστέρηση στο ενταξιακό σχολείο</i>	66
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΕΝΗΛΙΚΩΝ	72
<i>Χρησιμοποιώντας τη μέθοδο της μετασχηματίζουσας μάθησης μέσα από την αισθητική εμπειρία στην εκπαίδευση ενηλίκων.....</i>	73
ΚΑΙΝΟΤΟΜΕΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΙ ΣΤΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΚΛΑΔΟ ΠΕ01	79
<i>Γνωρίζω τον Απόστολο των εθνών - ταξιδεύω μαζί του</i>	80
<i>Ζωές... αγέλων»: Εκπαιδευτικό σενάριο για τη διδακτική ενότητα του Μοναχισμού στο μάθημα των Θρησκευτικών της Γ΄ Γυμνασίου.....</i>	95
ΚΑΙΝΟΤΟΜΕΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΙ ΣΤΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΚΛΑΔΟ ΠΕ02	113
<i>Ο Ερωτικός Παπαδιαμάντης και η διδασκαλία του με ΤΠΕ</i>	114
<i>Εκπαιδευτικό σενάριο στην Ιστορία Γ΄ Λυκείου, Ομάδα Προσανατολισμού Ανθρωπιστικών Σπουδών: «Η ένταξη των προσφύγων στην Ελλάδα».....</i>	125
<i>Ο έρωτας ως έμπνευση στην τέχνη και στην καθημερινότητα των εφήβων Ένα project για μαθητές Λυκείου</i>	136
<i>Η Ελλάδα και τα Βαλκάνια μετά τους Βαλκανικούς Πολέμους: Συζητώντας τις σχέσεις των λαών στο μάθημα της Ιστορίας.....</i>	145
<i>Παιδική εργασία και εκμετάλλευση.....</i>	157
<i>Έρωτας, Επανάσταση κι ένα μικρό αστέρι στην ποίηση του Τάσου Λειβαδίτη</i>	173
<i>Ταξίδι στον έρωτα ... από την παράδοση στον μοντερνισμό.....</i>	186
<i>Τοπική Ιστορία: «Το Ολοκαύτωμα του Πλατυκάμπου / 13 -10 - 1943»</i>	210
<i>Ένας άνθρωπος είναι μέρος ολόκληρου του κόσμου.....</i>	215
<i>Τέλλος Άγρας, «Αμάξι στη βροχή» (Συλλογή «Καθημερινές»).....</i>	233
ΚΑΙΝΟΤΟΜΕΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΙ ΣΤΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΚΛΑΔΟ ΠΕ03	253
<i>Ένας κόσμος γεμάτος τετράγωνα.....</i>	254
<i>Πυθαγόρειο Θεώρημα - Κατασκευή και εξερεύνηση με το GeoGebra (Μαθηματικά Β' Γυμνασίου).....</i>	269
<i>Ο Αρχιμήδης χρησιμοποιεί Geogebra.....</i>	275
ΚΑΙΝΟΤΟΜΕΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΙ ΣΤΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΚΛΑΔΟ ΠΕ04	285
<i>Σχηματισμός ειδώλων σε επίπεδους καθρέφτες</i>	286
ΚΑΙΝΟΤΟΜΕΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΙ ΣΤΟΥΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥΣ ΚΛΑΔΟΥΣ ΠΕ05-ΠΕ06-ΠΕ07	304
<i>“Artful Thinking”: Ψηφιακό Σενάριο στο Μάθημα των Αγγλικών</i>	305
<i>Internet Safety...same like road safety?</i>	311
<i>Μαθαίνω να συνεργάζομαι δημιουργικά καινοτομώντας: Εξ' αποστάσεως επιμόρφωση εκπαιδευτικών με εκπαιδευτικά σενάρια</i>	319
<i>Once upon a time...tell me your story about Red Riding Hood.....</i>	330
<i>Διαπολιτισμικές δραστηριότητες: παρατηρήσεις και συμπεράσματα από την εφαρμογή τους στο μάθημα των Γαλλικών.....</i>	340
<i>Artistic creativity in the EFL Classroom: Learning English through Poetry and Music.....</i>	355
ΚΑΙΝΟΤΟΜΕΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΙ ΣΤΟΥΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥΣ ΚΛΑΔΟΥΣ ΠΕ09-ΠΕ13-ΠΕ18.....	369
<i>Εκπαιδευτικό Σενάριο με τη χρήση των ΤΠΕ και θέμα: "Ο προσδιορισμός των τιμών".....</i>	370
ΚΑΙΝΟΤΟΜΕΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΙ ΣΤΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΚΛΑΔΟ ΠΕ10	380

Ζωές... αγγέλων»: Εκπαιδευτικό σενάριο για τη διδακτική ενότητα του Μοναχισμού στο μάθημα των Θρησκευτικών της Γ΄ Γυμνασίου

Γκούμα Όλγα

Εκπαιδευτικός Π.Ε.01-Π.Ε.13, Msc, Γυμνάσιο Κρηνίδων Καβάλας

olgouma@yahoo.gr

Περίληψη

Η παρούσα διδακτική παρέμβαση αποτελεί στην ουσία μια πρόταση διδασκαλίας της ενότητας του μοναχισμού στο μάθημα των θρησκευτικών της Γ΄ Γυμνασίου. Οι μαθητές στα πλαίσια της υλοποίησης του σεναρίου κλήθηκαν να διερευνήσουν και να κατανοήσουν τις έννοιες της «άσκησης» και του «ησυχασμού» και να προσεγγίσουν το φαινόμενο του μοναχισμού, ερευνώντας, φωτίζοντας και εμβαθύνοντας στις επιμέρους πτυχές του. Οι ΤΠΕ, πολύτιμος αρωγός και συμπαραστάτης, τους βοήθησαν να εντρυφήσουν σε κείμενα και σε πηγές, να αξιολογήσουν τη διαδικτυακή πληροφορία, να μάθουν τον τρόπο και να δημιουργήσουν τα δικά τους πολυτροπικά κείμενα, να κατασκευάσουν πρωτότυπους εννοιολογικούς χάρτες, να επεξεργαστούν έργα τέχνης, να δημιουργήσουν αφίσες και συννεφολέξα, να παρουσιάσουν και να διαμοιραστούν την εμπειρία τους. Οι διδακτικές και βιωματικές τεχνικές που υποστήριξαν την παρέμβαση βοήθησαν στην καλλιέργεια της ενσυναίσθησης και της μεταξύ τους αλληλεπίδρασης.

Λέξεις κλειδιά: *Μοναχισμός, Ησυχασμός, Άσκηση, Θρησκευτικά, ΤΠΕ*

Εισαγωγή

Το παρόν σενάριο εκπονήθηκε από τη διδάσκουσα σε ένα επαρχιακό σχολείο, το Γυμνάσιο Κρηνίδων Καβάλας. Η σύνθεση της ομάδας ήταν μεικτή καθώς αποτελούνταν από 20 μαθητές και μαθήτριες της Γ΄ τάξης (τμήμα Γ3) και υλοποιήθηκε στα πλαίσια του μαθήματος των Θρησκευτικών της Γ΄ Γυμνασίου.

Στόχος του προγράμματος ήταν να γνωρίσουν οι μαθητές την έννοια της χριστιανικής άσκησης, να τη συνδέσουν με τον τρόπο ζωής του σύγχρονου ανθρώπου, να γνωρίσουν τον τρόπο λειτουργίας ενός μοναστηριού, να έρθουν σε επαφή με μοναχικές μορφές του άλλοτε και του τώρα και να γνωρίσουν την έννοια της άσκησης σε άλλες θρησκείες, δόγματα και ομολογίες. Το θεωρητικό υπόβαθρο της πρότασης ήταν ο εποικοδομητισμός, η διερευνητική-ανακαλυπτική μάθηση και η μαθητοκεντρική διδακτική προσέγγιση. Απώτερος στόχος ήταν να καταστεί ο μαθητής όχι μόνο υποκείμενο αλλά και σχεδιαστής της μαθησιακής διαδικασίας, αξιοποιώντας στις προτεινόμενες δραστηριότητες του σεναρίου την τέχνη, σύγχρονες βιωματικές μεθόδους και τις ΤΠΕ. Η διδάσκουσα κράτησε για τον εαυτό της το ρόλο του συντονιστή, εμπνευστή και καθοδηγητή της ομάδας (Βασικό Επιμορφωτικό υλικό, Μείζον Πρόγραμμα Επιμόρφωσης, 2011).

Για την εφαρμογή των παραπάνω οι μαθητές ήρθαν αντιμέτωποι με καινοτόμα δεδομένα ως προς το περιβάλλον και τον τρόπο διδασκαλίας. Εργάστηκαν στη σχολική αίθουσα, στο εργαστήριο πληροφορικής και όταν οι περιστάσεις το επέβαλαν και στο σπίτι τους. Στα πλαίσια της συνεργατικής –ανακαλυπτικής μάθησης δούλεψαν σε πέντε ομάδες των τεσσάρων ατόμων και «μεταμορφώθηκαν» σε *ιστορικούς, θεολόγους, κριτικούς της τέχνης δημοσιογράφους και θρησκευτολόγους* αντιμετωπίζοντας το μοναχισμό μέσα από το ρόλο που τους ανατέθηκε. Σε σχέση με τις ΤΠΕ ασκήθηκαν στις ιστοεξερευνήσεις, στο πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου (word), και γνώρισαν καινούρια λογισμικά και προγράμματα όπως τα λογισμικά thinglink, glogster, camptools, timetoast, καθώς και λογισμικά παρουσιάσεων. Αξιοποίησαν εργαλεία των web2.0 (movie maker, worditout) και διαμοιράστηκαν την εμπειρία τους σε ένα περιβάλλον wiki. Χρησιμοποίησαν νέες βιωματικές τεχνικές που προήγαγαν την ενσυναίσθηση όπως ο ρόλος στον τοίχο, η καρτέλα της αφήγησης, και η συνέντευξη, ενώ η διδακτική τεχνική των έξι καπέλων μάθησης του De Bono καλλιέργησε τη δημιουργική-αποκλίνουσα σκέψη τους. Μετά την ολοκλήρωση των δραστηριοτήτων που τους ανατέθηκαν παρουσίασαν στην ολομέλεια της τάξης τα έργα τους, δέχτηκαν γόνιμη κριτική από τη διδάσκουσα και τους συμμαθητές τους, αξιολόγησαν και αξιολογήθηκαν.

Με το τέλος του προγράμματος ήταν κοινή πεποίθηση όλων πως ήταν μια πρόταση διδασκαλίας εξαιρετικά ενδιαφέρονσα, που είχε τη δυναμική να επεκταθεί με τη μορφή πολιτιστικού προγράμματος ή ερευνητικής εργασίας(project).

Περιγραφή Εκπαιδευτικού Σεναρίου

Το διδακτικό σενάριο ακολουθεί τη μέθοδο Project συνεπώς κατά τη διάρκεια της εκπόνησής του θα διακρίνουμε τις ακόλουθες φάσεις:

A. Τη φάση της αφόρμησης και του προγραμματισμού των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων.

Μετά από την αφόρμηση που δόθηκε από την παρακολούθηση στιγμιότυπων ενός video με θέμα τους ασκητές του Αγίου Όρους και την παρεπόμενη ιδεοθύελλα, ακολούθησε ο χωρισμός των ομάδων. Οι 20 μαθητές χωρίστηκαν σε πέντε (5) ανομοιογενείς ομάδες των τεσσάρων (4) ατόμων, έγινε η κατανομή των εργασιών στα μέλη τους και καταρτίστηκε το χρονοδιάγραμμα υλοποίησης των προτεινόμενων δραστηριοτήτων. Η διδακτική παρέμβαση επικουρήθηκε από τις ΤΠΕ και από βιοματικές τεχνικές. Τα μέλη των ομάδων ενημερώθηκαν για τον καινοτόμο τρόπο δράσης, το CSCL περιβάλλον που την υποστήριζε όπως και για την κλειστή ομάδα στο Facebook (χρήση των Social Media) που προτάθηκε ως χώρος για την εκτός σχολείου επικοινωνία και συνεργασία μεταξύ αυτών και της εποπτεύουσας καθηγήτριας. Ταυτόχρονα γνώρισαν την πλατφόρμα της συνεργατικής μάθησης (wiki) που θα αποτελούσε χώρο ανάρτησης, ανταλλαγής, κριτικής επεξεργασίας και διαμοιρασμού των πνευματικών τους πονημάτων.

Ως προς τις Τ.Π.Ε. ενημερώθηκαν για την αξιοποίηση α) του λογισμικού thinglink (<http://www.thinglink.com/>) το οποίο τους παρείχε τη δυνατότητα επεξεργασίας εικόνων, β) του glogster (<http://edu.glogster.com>) το οποίο αποτελούσε ένα ακόμη εργαλείο των Web 2.0 που θα τους επέτρεπε να δημιουργήσουν ψηφιακές αφίσες ενσωματώνοντας κείμενα, βίντεο και την επιλεγμένη από αυτούς μουσική, γ) του ελεύθερου λογισμικού smartools για την κατασκευή εννοιολογικών χαρτών το οποίο θα έβρισκαν και θα κατέβαζαν από τη διεύθυνση <http://emap.ihmc.us/download>, δ) του εργαλείου timetoast (<http://www.timetoast.com/>) για τη δημιουργία χρονογραμμής και ε) των συννεφολέξων (<http://worditout.com/>) για να προσεγγίσουν βασικές έννοιες και να προβούν στην κωδικοποίησή τους.

Ενημερώθηκαν ακόμη για την κοινή δραστηριότητα όλων των ομάδων που θα ήταν η δημιουργία μιας ταινίας, με τη βοήθεια του monie maker, με την οποία θα εκπροσωπούσαν το Γυμνάσιο Κρηνίδων στο 2^ο Μαθητικό Θεολογικό Συνέδριο της Θεσσαλονίκης.

B. Τη φάση της υλοποίησης

Η φάση αυτή ήταν εκ των πραγμάτων η πλέον απαιτητική καθώς περιελάμβανε την έρευνα στο διαδίκτυο, την επεξεργασία, αξιολόγηση και σύνθεση του της διαδικτυακής πληροφορίας καθώς και την παραγωγή του τελικού προϊόντος. Οι μαθητές χωρισμένοι στις ομάδες των ιστορικών των θεολόγων, των κριτικών της τέχνης, των δημοσιογράφων και των θρησκευολόγων ξεκίνησαν την ψηφιακή διερεύνηση των προτεινόμενων δραστηριοτήτων με οδηγό τα φύλλα εργασίας και τις οδηγίες που τους δόθηκαν. Διεξοδική περιγραφή αυτών ακολουθεί στο παράρτημα.

Ιδιαίτερη μνεία αξίζει να γίνει στην τεχνική δημιουργικής σκέψης των *έξι καπέλων του De Bono* την οποία -ανάμεσα στις άλλες τεχνικές και μεθόδους- αξιοποίησαν προκειμένου να απαντήσουν στο ερώτημα: «Μοναχός ή μόνος; εντός ή εκτός του κόσμου;» σε μια προσπάθεια να διερευνήσουν τα κίνητρα που ωθούν κάποιον να γίνει μοναχός και αν τελικά ο μοναχός είναι κατ' αποτέλεσμα και «μόνος».

Γ. Τη φάση της παρουσίασης-διάχυσης αποτελεσμάτων

Οι ομάδες με τη βοήθεια των πληροφοριών που άντλησαν παρήγαγαν πολυτροπικά κείμενα κάνοντας χρήση εικόνων, κειμένων και ήχου. Με τη βοήθεια λογισμικών παρουσίασης (PowerPoint ή Prezi.com) επεξεργάστηκαν, συνέθεσαν, οργάνωσαν και παρουσίασαν στην ολομέλεια τις απαντήσεις που έδωσαν στα προς διερεύνηση ερωτήματα και συμμετείχαν ενεργά στις βιοματικές δράσεις της διδακτικής παρέμβασης. Παράλληλα πραγματοποίησαν βιοματικές δραστηριότητες που προήγαγαν την ενσυναίσθηση όπως «ο ρόλος στον τοίχο», η «καρέκλα της αφήγησης», η «συνέντευξη» και η «προσομοίωση προσωπικής συνάντησης». Τέλος συναποφάσισαν για τον τρόπο διάχυσης των πνευματικών τους πονημάτων.

Δ. Τη φάση της αξιολόγησης

Το σενάριο έφτασε στο τέλος του και ήρθε η ώρα οι μαθητές να αναστοχαστούν τι έμαθαν, να αξιολογήσουν τι τους άρεσε, τις τους ενέπνευσε, τι τους δυσκόλεψε και να υποβάλλουν τις δικές τους προτάσεις. Όλα τα παραπάνω επιτεύχθηκαν με τη βοήθεια ανώνυμου ερωτηματολογίου. Η αξιολόγηση άλλωστε αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της μαθησιακής διαδικασίας και ήταν αναγκαία προϋπόθεση προκειμένου να ανατροφοδοτηθεί το εγχείρημα της υλοποίησης του παρόντος πονήματος. Η αξιολόγηση επιβλήθηκε επιπρόσθετα και λόγω της καινοτόμου μεθοδολογίας και επεξεργασίας που εισήγαγε, προκειμένου να εντοπιστούν δυσκολίες και αστοχίες και να γίνουν οι απαραίτητες βελτιώσεις.

Η διδάσκουσα από την πλευρά της αξιολόγησε τους μαθητές σε όλα τα στάδια της υλοποίησης του σεναρίου και συγκεκριμένα: στο στάδιο της *προετοιμασίας*, στο στάδιο της *έρευνας*, *αξιολόγησης* και *επεξεργασίας του υλικού* και στο *στάδιο της παρουσίασης του τελικού προϊόντος*.

Συμπεράσματα

Η εφαρμογή του σεναρίου ήρθε αντιμέτωπη με ορισμένες δυσκολίες τεχνικής φύσεως στην προσπάθεια της πιστής εφαρμογής των προσχεδιασμένων δράσεων έτσι όπως αυτές προτάθηκαν μέσα από τα φύλλα εργασίας. Οι μαθητές μπορεί να ενθουσιάστηκαν με τις ιστοεξερευνησεις και τη χρήση των εργαλείων Web2.0. η δυνατότητα όμως της συχνής χρήσης του εργαστηρίου πληροφορικής δεν ήταν πάντα εφικτή. Η χρήση του διαδραστικού πίνακα και κάποιων φορητών υπολογιστών στην τάξη -που προτάθηκαν ως αντισταθμιστικό μέτρο- ήταν ικανοποιητική αλλά όχι επαρκής. Αν στα παραπάνω προσθέσουμε και τα προβλήματα που είχε κάποιες φορές η σύνδεση μας στο διαδίκτυο γίνεται αμέσως αντιληπτό γιατί οι μαθητές δούλεψαν αρκετά κι από το σπίτι τους.

Ο προτεινόμενος χρόνος υλοποίησης των δραστηριοτήτων του προγράμματος ήταν επίσης ασφυκτικός. Εξ' αυτού οδηγηθήκαμε στο συμπέρασμα πως και μόνη της η κάθε μια από τις θεματικές που διαπραγματευθήκαμε θα μπορούσε να αποτελέσει ένα ανεξάρτητο project.

Στον αντίποδα, η αλληλεπίδραση των διαφορετικών γνωστικών αντικειμένων που επιστρατεύτηκαν για τη διερεύνηση ενός τόσο ευαίσθητου θέματος αποδείχθηκε συναρπαστική. Όταν οι ΤΠΕ, η τέχνη και οι διδακτικές-βιωματικές τεχνικές συνάντησαν τις υπαρξιακές αναζητήσεις μιας άλλης επιλογής και στάσης ζωής, διδάσκουσα και διδασκόμενοι νιώσαμε πως η απόσταση και η αμηχανία -που ενδεχομένως συνόδευαν την διαπραγμάτευση ενός τόσο ιδιαίτερου θέματος- μπορούσαν να μειωθούν. Καίρια ήταν και η βοήθεια των βιωματικών τεχνικών που προήγαγαν την ενσυναίσθηση καθώς οι μαθητές μας μπόρεσαν να κατανοήσουν καλύτερα και να ενστερνιστούν, στο πλαίσιο των δυνατοτήτων τους, το διδασκόμενο γνωστικό αντικείμενο και τις απαιτήσεις του.

Η ομαδοσυνεργατική μέθοδος τους βοήθησε να αναπτύξουν διαφορετικές οπτικές του ίδιου θέματος και να αναπτύξουν όχι μόνο την κριτική τους ικανότητα αλλά και τις διαπροσωπικές τους σχέσεις. Εξασφαλίστηκε η ενεργός συμμετοχή τους καθώς «... η ομαδικότητα της εργασίας μέσα από ένα πνεύμα αμοιβαιότητας απελευθερώνει από το φόβο της προσωπικής αστοχίας» (Παπαβασιλείου 2001,37). Δεν τονώθηκε απλά η αυτοπεποίθησή τους αλλά καλλιεργήθηκε η περαιτέρω ανάπτυξη των μεταξύ τους σχέσεων και η δημοκρατική εν γένει συμπεριφορά τους. Αυτά συνέβαλαν στην καλλιέργεια και στη συνεχή τόνωση του καλού σχολικού κλίματος.

Η αξιοποίηση των ΤΠΕ αποτέλεσε καινοτομία στον παραδοσιακό τρόπο εκμάθησης και διδασκαλίας που έως τώρα οι μαθητές μας είχαν συνηθίσει και καλλιέργησε με τον καλύτερο δυνατό τρόπο την άνεση που τους διέκρινε στην τεχνολογία. Ας μην ξεχνάμε πως κληθήκαμε να διδάξουμε στη γενιά του διαδικτύου που έχει δημιουργήσει ένα διαφορετικού τύπου μαθητή (Mabrito & Medley, 2008) που αναζητά πληροφορίες και παράγει γνώση σ' ένα νέου τύπου εκπαιδευτικό περιβάλλον, το ψηφιακό.

Συνοψίζοντας, θεωρώ πως με την παρούσα διδακτική πρόταση οι μικροί ερευνητές απελευθερώθηκαν από την άγνοια και την παραπληροφόρηση που συνόδευε τις γνώσεις και τις αντιλήψεις που είχαν για το θέμα. Ξεφεύγοντας από το σχολικό βιβλίο και προσανατολιζόμενοι στη χρήση των ψηφιακών πόρων κεντρίστηκε το ενδιαφέρον τους, ενεργοποιήθηκε η σκέψη τους και δόθηκε αφορμή για προβληματισμό και αναθεώρηση μιας στάσης ζωής που στην εποχή της

ταχύτητας, της εύπεπτης εικόνας και των υλιστικών επιλογών θεωρούνταν αν μη τι άλλο «αξιοπερίεργη».

Τέλος, κάνοντας τον προσωπικό μου απολογισμό θα έλεγα πως παρά τις δυσκολίες και τα προβλήματα που αντιμετώπισα τόλμησα με την πολύτιμη αρωγή των ΤΠΕ και των τεχνικών βιωματικής μάθησης την εκπόνηση ενός διδακτικού σεναρίου «δύσκολου» και με πολλές κόκκινες γραμμές, εξαιτίας των στερεότυπων και παγιωμένων αντιλήψεων που είχαν πολλοί από τους διδασκόμενους. Πέρα όμως από την επιστημονική και ευρύτερη κοινωνική του πρόκληση, θεωρώ πως λειτούργησε θετικά στην εμπύχωση της επικοινωνίας, στην τόνωση της διαπροσωπικής επαφής μου με τους μαθητές και στην καλλιέργεια ενός καλού σχολικού κλίματος που διαπνέονταν πλέον από την αποδοχή και τον σεβασμό των διαφορετικών επιλογών θρησκευτικής έκφρασης και ελευθερίας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Τίτλος διδακτικού σεναρίου

«Ζωές... αγέλων»

Εκτιμώμενη διάρκεια διδακτικού σεναρίου

Έξι (6) ώρες.

Ένταξη του διδακτικού σεναρίου στο πρόγραμμα σπουδών/προσπαιτούμενες γνώσεις

Το σενάριο αποτελεί πρόταση διδασκαλίας της 17ης διδακτικής ενότητας του μαθήματος των Θρησκευτικών της Γ' Γυμνασίου με θέμα: « Χριστιανική άσκηση-Μοναχισμός». Η επιλογή του θέματος και κυρίως ο τρόπος προσέγγισής του ήταν απόλυτα συμβατά με το ΑΠΣ και το ΔΕΠΠΣ για τις καινοτόμες δράσεις στο Γυμνάσιο καθώς στηρίχθηκε στην οικοδόμηση της γνώσης, στον αρμονικό συγκερασμό συνεργασίας, αυτενέργειας και διαθεματικότητας, καθώς και στην καλλιέργεια δημιουργικών και καινοτόμων μεθόδων σκέψης με έμφαση στις ΤΠΕ και στα εργαλεία Web 2.0.

Επιπρόσθετα εναρμονίστηκε με την υπόδειξη του νέου Προγράμματος Σπουδών που επιτάσσει ριζικές αλλαγές στον παραδοσιακό ρόλο διδάσκοντος και διδασκομένων. Ο εκπαιδευτικός-με βάση το θεωρητικό πλαίσιο και τη μεθοδολογία του σεναρίου - δραστηριοποιείται σε νέες μεθόδους διδασκαλίας και από ξενιστής της γνώσης καθίσταται συντονιστής και καθοδηγητής στην αναζήτησή της, ενώ οι μαθητές από παθητικοί και πολλές φορές αδιάφοροι δέκτες καλούνται να μετουσιωθούν σε δυναμικούς ερευνητές της.

Σκοποί και στόχοι του διδακτικού σεναρίου

Βασικός σκοπός της παρέμβασης ήταν να «ψηλαφίσουν» οι μαθητές τις έννοιες της άσκησης, της ησυχίας και της μοναχικής ζωής πέρα από τα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις που τυχόν είχαν και να σεβαστούν το δικαίωμα της διαφορετικής επιλογής θρησκευτικής έκφρασης. Επιπλέον στόχος ήταν να γνωρίσουν νέες μεθόδους διδασκαλίας, να εργαστούν σε ομάδες και να ανακαλύψουν τη χαρά της μάθησης μέσα από την προσωπική εμπλοκή τους σ' αυτή. Απώτερος σκοπός ήταν να καταστεί ο κάθε μαθητής που συμμετείχε όχι μόνο υποκείμενο αλλά και σχεδιαστής της μαθησιακής διαδικασίας, αξιοποιώντας στις προτεινόμενες δραστηριότητες την τέχνη, σύγχρονες βιωματικές μεθόδους και τις ΤΠΕ. Η διδάσκουσα κράτησε για τον εαυτό της το ρόλο του συντονιστή, εμπυχωτή και καθοδηγητή της ομάδας (Βασικό Επιμορφωτικό υλικό, Μείζον Πρόγραμμα Επιμόρφωσης, 2011).

Ως προς τους γνωστικούς στόχους επιδιώχθηκε να γνωρίσουν την έννοια της χριστιανικής άσκησης, να τη συνδέσουν με τον τρόπο ζωής του σύγχρονου ανθρώπου, να γνωρίσουν τον τρόπο λειτουργίας ενός μοναστηριού, να έρθουν σε επαφή με μοναχικές μορφές του άλλοτε και του τώρα και να γνωρίσουν την έννοια της άσκησης σε άλλες θρησκείες, δόγματα και ομολογίες.

Ως προς τους Παιδαγωγικούς στόχους καταβλήθηκε προσπάθεια να αναπτύξουν ομαδικό πνεύμα, να μάθουν να συνεργάζονται, να ασκούνται στην ανακαλυπτική πορεία της μάθησης και να οικοδομούν με αυτοπεποίθηση τις γνώσεις τους.

Ως προς τους Συναισθηματικούς στόχους το σενάριο στόχευε να καλλιεργηθούν στην ευαισθησία, στο σεβασμό, στην ανοχή, στην ενσυναίσθηση, στην κατανόηση και στο στοχασμό της διαφορετικής έκφρασης της θεολογικής εμπειρίας, με απώτερο στόχο τη διεύρυνση των πνευματικών τους οριζόντων.

Ως προς το Νέο Ψηφιακό γραμματισμό επιδιώχθηκε τα μέλη των ομάδων να ασκηθούν στη ενεργητική αναζήτηση της διαδικτυακής πληροφορίας και να βελτιωθούν στην παραγωγή κειμένων ψηφιακής μορφής με την αρωγή του προγράμματος επεξεργασίας κειμένων. Να εξοικειωθούν επιπλέον με το χειρισμό ανοικτών λογισμικών, όπως π.χ. το camptools και να μάθουν να χρησιμοποιούν νέα ψηφιακά εργαλεία για τη δημιουργία πολυτροπικών κειμένων. Ζητούμενο επίσης ήταν να εξοικειωθούν με τη δημιουργία παρουσιάσεων και να ενθαρρυνθούν στην ανάρτηση και στο διαμοιρασμό των πνευματικών τους πονημάτων σε ένα περιβάλλον wiki.

Περιγραφή του διδακτικού σεναρίου

Το διδακτικό σενάριο ακολουθεί τη μέθοδο Project συνεπώς κατά τη διάρκεια της εκπόνησής του θα διακρίνουμε τις ακόλουθες φάσεις:

- A. Τη φάση της αφόρμησης και του προγραμματισμού των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων.
- B. Τη φάση της διεξαγωγής-υλοποίησης των προτεινόμενων δράσεων.
- Γ. Τη φάση της παρουσίασης και
- Δ. Τη φάση της αξιολόγησης.

Α' Φάση: αφόρμηση και χωρισμός σε ομάδες (σχολική αίθουσα που διαθέτει διαδραστικό πίνακα)

1^ο στάδιο: αφόρμηση (15' λεπτά). Η αφόρμηση δίνεται από την παρακολούθηση στιγμιότυπων ενός video με θέμα τους ασκητές του Αγίου Όρους στη διεύθυνση <https://www.youtube.com/watch?v=NC3817V8Xv0>. Ακολουθεί σε μορφή ιδεοθύελλας η καταγραφή των σκέψεων και των συναισθημάτων που δημιουργήθηκαν στην ολομέλεια.

2^ο στάδιο: προγραμματισμός των δραστηριοτήτων των φύλλων εργασίας (30' λεπτά). Ακολουθεί ο χωρισμός των μαθητών σε 4 ομάδες των 5 ατόμων. Κάθε μια από τις ομάδες θα αντιμετωπίσει την έννοια της χριστιανικής άσκησης και του μοναχισμού από τη δική της οπτική και διάσταση. Η 1^η ομάδα είναι αυτή των ιστορικών, η 2^η των θεολόγων, η 3^η των κριτικών της τέχνης, η 4^η των δημοσιογράφων και η 5^η των θρησκευολόγων.

Στη συγκρότηση των ομάδων ελήφθη μέριμνα να είναι ανομοιογενείς. Λάβαμε ακόμη υπόψη τις μαθησιακές ικανότητες των διδασκομένων, τις τεχνικές δεξιότητες και όπου οι συνθήκες το επέτρεπαν τις φιλίες και τα κοινά ενδιαφέροντά τους. Διασαφηνίστηκε πως κάθε μέλος θα έχει σαφή και διακριτό ρόλο συνεπώς ένα μέλος της ομάδας θα αναλάμβανε το ρόλο του συντονιστή-εκπροσώπου της, ένα το ρόλο χειριστή του Η/Υ, ένα του γραμματέα που θα κατέγραφε την πορεία και τα αποτελέσματα της έρευνας τους και ένα μέλος που θα συνέδραμε κατά περίπτωση όλους τους υπολοίπους.

Β' Φάση: Διεξαγωγή-υλοποίηση των προτεινόμενων δραστηριοτήτων (2^η-3^η διδακτική ώρα)

Η φάση αυτή ήταν εκ των πραγμάτων η πιο δημιουργική καθώς περιελάμβανε την αναζήτηση και συγκέντρωση πληροφοριών, την επεξεργασία και σύνθεση του υλικού καθώς και την υλοποίηση των πνευματικών τους πονημάτων.

Οι μαθητές χωρισμένοι στις ομάδες των ιστορικών των θεολόγων, των κριτικών της τέχνης, των δημοσιογράφων και των θρησκευολόγων ξεκίνησαν την ψηφιακή διερεύνηση των προτεινόμενων δραστηριοτήτων σύμφωνα με τα φύλλα εργασίας και τις οδηγίες που τους δόθηκαν.

1^η ώρα (εργαστήριο πληροφορικής)

Οι ιστορικοί με τη βοήθεια του εργαλείου timetoast έκαναν τη χρονογραμμή τουλάχιστον τριών βασικών σταθμών στην ιστορία του μοναχισμού, εντόπισαν στο χάρτη με τη συνδρομή του Google Earth τα μεγάλα μοναστικά κέντρα του Αγίου Όρους, των Μετεώρων, της Αγίας Αικατερίνης του Σινά και της Λαύρας του Κιέβου και αναζήτησαν στο διαδίκτυο πληροφορίες για τους «ανατρεπτικούς» ασκητές δηλαδή τους εγκλείστους, τους δενδρίτες, τους στυλίτες και τους δια Χριστόν σαλούς μοναχούς.

Οι θεολόγοι με τη βοήθεια του ψηφιακού βιβλίου προσπάθησαν να δώσουν σύντομους ορισμούς σε έννοιες που συνάδουν με την άσκηση και την ησυχία. Με τη βοήθεια του εργαλείου emaptools, έκαναν τον εννοιολογικό χάρτη των παραπάνω εννοιών και ασκήθηκαν στη δημιουργική γραφή με ...χαϊκού για το μοναχισμό.

Οι κριτικοί της τέχνης αναζήτησαν και περιέγραψαν τη σύνδεση της μοναχικής πολιτείας με την τέχνη και με τη βοήθεια του διαδικτύου αναζήτησαν εικόνες, αγιογραφίες και ψηφιδωτά που επιβεβαίωναν τη σύνδεση αυτή, κάνοντας ψηφιακά photoalbum.

Οι δημοσιογράφοι αφού περιηγήθηκαν στην επίσημη ιστοσελίδα του Αγίου Όρους έγραψαν ένα άρθρο- αφιέρωμα γι' αυτό και με τη βοήθεια του εργαλείου thinglink έκαναν το χάρτη του Αγίου όρους διαδραστική εικόνα.

Οι θρησκευολόγοι πλοηγήθηκαν στο διαδίκτυο και αναζήτησαν τη μορφή που πήρε η άσκηση στη Ρωμαιοκαθολική εκκλησία. Έκαναν μια σύντομη περιγραφή των ιδρυτών και των κανόνων που διέπουν τη λειτουργία των μοναχικών ταγμάτων της Δύσης και άρχισαν να προετοιμάζουν το πόστερ τους.

2^η ώρα (εργαστήριο πληροφορικής)

1^ο στάδιο(30'λεπτά)

Οι ιστορικοί αναζήτησαν και άρχισαν να ψάχνουν σύγχρονες μορφές μοναχών που η εκκλησία τους κατέταξε στους αγίους και ξεκίνησαν την κατασκευή ενός επιτοίχιου μηνιαίου ημερολογίου με τον τίτλο «η σκέψη της ημέρας». Εκεί θα έκαναν αναρτήσεις από λόγια, σκέψεις και διδάγματα των μοναχών που παρουσίασαν στην προηγούμενη δραστηριότητα.

Οι θεολόγοι προσέγγισαν το μοναχισμό ως φορέα του χριστιανικού κοινωνικού πνεύματος αναζητώντας την προσφορά του στην οικολογία και στα σύγχρονα κοινωνικά προβλήματα. Το πνευματικό τους πόνημα πήρε τη μορφή άρθρου το οποίο ανάρτησαν στο wiki της διδακτικής ενότητας.

Οι κριτικοί της τέχνης ανέλαβαν να παρουσιάσουν μια εικόνα, ένα ψηφιδωτό-τοιχογραφία ή ένα αντικείμενο μικροτεχνίας, καθώς και ένα χειρόγραφο που τους έκανε εντύπωση. Την παρουσίαση θα την έκαναν με τη βοήθεια του εργαλείου glogster. Ταυτόχρονα αναζήτησαν πληροφορίες για τον μελωδό, τον αγιογράφο και τον αρχιτέκτονα που θα παρουσίαζαν στην «καρέκλα της αφήγησης».

Οι δημοσιογράφοι-με αφορμή τη «συνέντευξη» που πήραν από ένα μοναχό-κατέγραψαν το 24ωρο του αναλύοντας διεξοδικά θέματα που αφορούσαν στο μικρόκοσμο και στην καθημερινότητα του.

Οι θρησκευολόγοι προετοίμασαν μια έκθεση-παρουσίαση από προσωπικότητες που έκαναν την άσκηση τρόπο ζωής. Ερεύνησαν μορφές όπως η *Μητέρα Τερέζα*, ο αρχιεπίσκοπος *Ντέσμοντ Τούτον*, ο πολιτικός και ακτιβιστής *Μαχάτμα Γκάντι*, ο ιερέας του δόγματος των βαπτιστών *Μάρτιν Λούθερ Κίνγκ*. Ταυτόχρονα ζήτησαν τη βοήθεια του καθηγητή των αγγλικών για να κάνουν τη μετάφραση του “I have a dream” του Μάρτιν Λούθερ Κίνγκ.

2^ο στάδιο (15' λεπτά) τεχνική δημιουργικής σκέψης

Οι ομάδες από κοινού φόρεσαν τα «καπέλα» τους και με τη βοήθεια των έξι καπέλων σκέψης του *De Bono* (τεχνική δημιουργικής σκέψης) απάντησαν στο ερώτημα: «Μοναχός ή μόνος; εντός ή εκτός του κόσμου;» σε μια προσπάθεια να διερευνήσουν τα κίνητρα που ωθούν κάποιον να γίνει μοναχός και αν τελικά ο μοναχός είναι κατ' αποτέλεσμα και «μόνος».

Γ' Φάση: Παρουσίαση ερευνητικών αποτελεσμάτων-υλοποίηση βιωματικών δράσεων (4η - 5η ώρα).

4η ώρα (εργαστήριο πληροφορικής)

Οι ομάδες παρουσιάζουν στην ολομέλεια το τελικό προϊόν των εργασιών που τους ανατέθηκαν. Ακολούθησε κριτική, εποικοδομητικός διάλογος καθώς και προτάσεις για ενδεχόμενη βελτίωσή τους. Επειδή το παρόν διδακτικό σενάριο παρείχε πληθώρα εργασιών στα φύλλα εργασίας που το υποστήριζαν και ταυτόχρονα ο χρόνος αποδείχτηκε ανεπαρκής, αποφασίστηκε να χρησιμοποιηθεί -για μια πρώτη παρουσίασή τους- μια ενδιάμεση ψηφιακή πλατφόρμα από την 1η μέχρι και την 3η φάση. Αξιοποιήθηκε η χρήση κλειστής ομάδας στο Facebook, όπου έγινε η ανάρτηση και ο σχολιασμός τους, ενώ ταυτόχρονα λειτούργησε και ως βήμα για να παρουσιαστούν επιπλέον προτεινόμενες προαιρετικές εργασίες -εκτός από τις υποχρεωτικές- τις οποίες ως συντονίστρια της ομάδας έκρινα πως θα ήταν χρήσιμο να εκπονηθούν. Η ολομέλεια ανέδειξε την αρτιότερη και πληρέστερη κατά την κρίση της εργασία.

5η ώρα (σχολική αίθουσα):οργάνωση ομαδικών βιωματικών δραστηριοτήτων.

Η κάθε ομάδα είχε στη διάθεση της 10 λεπτά προκειμένου να παρουσιάσει στην ολομέλεια τη δική της βιωματική δράση.

Η ομάδα των θεολόγων παρουσίασε τη μορφή του Μ. Βασιλείου με τη βοήθεια της βιωματικής τεχνικής *ρόλος στον τοίχο*.

Οι κριτικοί της τέχνης παρουσίασαν εκ περιτροπής έναν «αγιογράφο», ένα «μελωδό» και ένα «αρχιτέκτονα» να κάθονται στην *καρέκλα της αφήγησης*, να θυμούνται, να εξιστορούν, να αφηγούνται και να ...εξομολογούνται.

Οι δημοσιογράφοι πήραν *συνέντευξη* από ένα «μοναχό» και οι θρησκευολόγοι παρουσίασαν ένα φραγκισκανό μοναχό, ένα δερβίση και ένα βουδιστή μοναχό να *συναντώνται και να συζητούν*. Το ακροατήριο έκανε τις δικές του παρεμβάσεις.

Μετά την παρουσίαση η διάχυση των αποτελεσμάτων της παρέμβασης ήταν ένα ακόμη ζητούμενο. Οι ομάδες αποφάσισαν να προβούν στη διάχυση των αποτελεσμάτων, των δράσεων και του συνόλου των πονημάτων τους όχι μόνο στο σχολείο αλλά και στην ευρύτερη κοινωνία.

Γι' αυτό προτάθηκε η ανάρτηση του χρονολογίου των δράσεων μας στη σχολική εφημερίδα, η ανάρτηση των εργασιών -εκτός από το wiki- στην ιστοσελίδα του σχολείου και η ταυτόχρονη δημοσιοποίησή τους στο διαδίκτυο.

Δ' Φάση: αναστοχασμός-αξιολόγηση (6η ώρα, σχολική αίθουσα).

Η διδάσκουσα αξιολόγησε τους μαθητές σε όλα τα στάδια της υλοποίησης του σεναρίου και συγκεκριμένα: στο στάδιο της *προετοιμασίας*, στο στάδιο της *έρευνας*, *αξιολόγησης* και *επεξεργασίας του υλικού* και στο *στάδιο της παρουσίασης του τελικού προϊόντος*.

Οι μαθητές έκαναν τη δική τους αυτοαξιολόγηση με τη βοήθεια ανώνυμου ερωτηματολογίου (βλ. παράρτημα) αξιολογώντας τη συνεισφορά, τη συμμετοχή τους στην ομάδα, την ποιότητα της εργασίας, το σεβασμό των πνευματικών δικαιωμάτων, τη διαχείριση του χρόνου, την υποστήριξη της ομάδας, την ετοιμότητα, την δυνατότητα επίλυσης προβλημάτων τη δυναμική της ομάδας, τη μεταξύ τους αλληλεπίδραση, την ευελιξία και την μεταξύ τους αντανάκλαση (reflection) μετά τις συνεργατικές δραστηριότητες (Γεωμέλου Α., 2015).

Αναστοχασμός

Ο αναστοχασμός είναι μια παράμετρος πολύ σημαντική σε τέτοιου είδους εγχειρήματα. Ιδιαίτερα χρήσιμη προς αυτή την κατεύθυνση αποδείχθηκε η σκέψη να κρατηθεί ένα ημερολόγιο στο οποίο θα καταγράφονταν (επιτόπια παρατήρηση) οι παρατηρήσεις του συντονιστή καθηγητή σε όλα τα στάδια υλοποίησης της παρέμβασης. Παρατήρηση, αναστοχασμός, ερωτηματολόγιο και συζήτηση ήταν οι άξονες που συνέδραμαν δυναμικά όχι μόνο την υλοποίηση αλλά και την προσπάθεια βελτίωσης του εγχειρήματός μας.

Επιστημολογική προσέγγιση και εννοιολογική ανάλυση-θέματα θεωρίας του διδακτικού σεναρίου.

Οι πυλώνες στους οποίους στηρίχτηκε η διδακτική παρέμβαση ήταν τρεις:

1. Η διερεύνηση της μάθησης
2. Η διαθεματικότητα-διεπιστημονική συνεργασία
3. Η οργάνωση των μαθητών σε ομάδες

Ως προς τη *διερεύνηση της μάθησης* οι μαθητές αναζήτησαν, συνέλεξαν, επεξεργάστηκαν και κωδικοποίησαν πληροφορίες οι οποίες μετά από την ανάλυση και τη σύνθεση τους αποτέλεσαν τη βάση του τελικού προϊόντος των εργασιών που τους ανατέθηκαν.

Η *διαθεματικότητα και η διεπιστημονική συνεργασία* επιτεύχθηκε με την αλληλεπίδραση διαφορετικών γνωστικών αντικειμένων καθώς και με την αρμονική συνεργασία της θεολόγου, του καθηγητή της πληροφορικής και της καθηγήτριας των αγγλικών. Άλλωστε η διεπιστημονική συνεργασία εξασφάλισε:

- τη σφαιρική θεώρηση των μαθησιακών αναγκών και δυνατοτήτων των μαθητών.
- την ανταλλαγή γνώσεων, εμπειριών και κατανόησης της δουλειάς του άλλου
- τον αρτιότερο σχεδιασμό μαθησιακών στόχων και
- την εξαγωγή ασφαλέστερων και εγκυρότερων μαθησιακών συμπερασμάτων και αποτελεσμάτων.

Η *οργάνωση των μαθητών σε ομάδες* προήγαγε τη συνεργατική μάθηση. Συστατικά στοιχεία της ήταν (Johnson & Johnson, 1990):

1. Ο *κοινός ομαδικός στόχος* και το ομαδικό αποτέλεσμα.
2. Η *αλληλεπίδραση* που εκδηλωνόταν ως αμοιβαία βοήθεια, επηρεασμός, ενίσχυση, ενθάρρυνση, προσφορά γνώσεων και πληροφοριών, ανταλλαγή υλικού και ανατροφοδότηση.
3. Η *αλληλεξάρτηση* καθώς η ομάδα για να επιτύχει το έργο της χρειαζόταν και εξασφάλιζε τη συμβολή κάθε μέλους της αλλά και αντίστροφα κάθε μέλος της ομάδας επιτύγγανε το στόχο του μόνο αν και τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας επιτύγγαναν τους δικούς τους.

Η παρέμβαση υποστηρίχτηκε από ένα CSCL περιβάλλον, βιωματικές δράσεις και την τεχνική δημιουργικής σκέψης των «έξι καπέλων σκέψης» του De Bono.

Χρήση Η.Υ., ΤΠΕ, καθώς και άλλων μέσων για το διδακτικό σενάριο

Κατά την υλοποίηση του διδακτικού σεναρίου- εκτός από το σχολικό εγχειρίδιο και το ψηφιακό βιβλίο- κρίνεται απαραίτητη η χρήση υπολογιστή, διαδραστικού πίνακα, λογισμικών

συγγραφής κειμένου και παρουσίασης καθώς και των προαπαιτούμενων φύλλων εργασίας(έντυπων και ηλεκτρονικών). Για την ακρίβεια:

Ο καθηγητής συντάσσει τα φύλλα εργασίας, τα οποία φροντίζει να «περαστούν» στους υπολογιστές του εργαστηρίου πληροφορικής ελέγχει τη λειτουργία των συνδέσμων στα οποία αυτά παραπέμπουν και εξασφαλίζει την παραχώρηση αίθουσας που διαθέτει διαδραστικό πίνακα. Φροντίζει επίσης για τη σωστή διαρρύθμιση των υπολογιστών και των ομάδων των μαθητών στην τάξη ή στο εργαστήριο-όπου βέβαια αυτό είναι εφικτό- και πάντα με τη σύμφωνη γνώμη του υπευθύνου του εργαστηρίου πληροφορικής. Η πιο αποτελεσματική διάταξη φαίνεται πως είναι εκείνη που σχηματίζεται από την τοποθέτηση των υπολογιστών περιμετρικά της αίθουσας καθώς έτσι επιτυγχάνεται η μη διάσπαση της προσοχής των μελών της ομάδας και εκφράζεται καλύτερα ο νέος ρόλος του εκπαιδευτικού ως συντονιστή-συμβούλου και όχι ως απλό μεταδότη της γνώσης.

Οι μαθητές οφείλουν να είναι εξοικειωμένοι με τη χρήση μηχανών αναζήτησης, επεξεργαστή κειμένων και λογισμικών παρουσίασης. Θα πρέπει επίσης να είναι ενήμεροι και εξοικειωμένοι στη χρήση των εργαλείων Web2.0 που η υλοποίηση του σεναρίου θεωρεί ως προαπαιτούμενο (movie maker, google earth, timetoast, glogster, smarttools, worditout).

Αναπαραστάσεις των μαθητών/ πρόβλεψη δυσκολιών στο διδακτικό σενάριο

Κατά τη διάρκεια της υλοποίησης του σεναρίου είναι πιθανόν να προκύψουν διάφορα προβλήματα που μπορεί να κάνουν είτε με την έλλειψη εξοικείωσης των μαθητών με την ομαδοσυνεργατική μέθοδο και την χρήση των ΤΠΕ, είτε με την τεχνική υποδομή της σχολικής μονάδας, είτε με το χρόνο και τη δυνατότητα διαμόρφωσης του ωρολογίου προγράμματος. Συγκεκριμένα:

- Οι μαθητές μπορεί να έχουν συνηθίσει στη μετωπική διδασκαλία και να μην είναι εξοικειωμένοι με τη συνεργασία σε ομάδες. Για την εύρυθμη λειτουργία αυτών κατά τη διάρκεια παραγωγής ιδεών και την αντιμετώπιση του προβλήματος θα ακολουθήσουμε τους πέντε κανόνες που έθεσε ο Osborn (A. Osborn, 1953):
- Στα μέλη των ομάδων απαγορεύεται η κακόπιστη κριτική. Η κριτική αξιολόγηση των νέων ιδεών δεν πρέπει να συμπίπτει (με γέλια, ή μορφασμούς) κατά τη διάρκεια της παραγωγής τους.
- Ενθαρρύνεται η πληθωρική παραγωγή ιδεών. Σ' αυτή την περίπτωση είναι προτιμότερη η υπερβολή από την σιωπή και την αδράνεια.
- Επιμένουμε στην όσο το δυνατόν μεγαλύτερη δυνατή ποσότητα παραγόμενων ιδεών. Άλλωστε όσο μεγαλύτερος είναι ο αριθμός αυτών τόσο περισσότερο αυξάνεται η πιθανότητα να αναπτυχθούν πρωτότυπες ιδέες.
- Στηρίζεται η επέκταση και η βελτίωση αυτών.
- Αξιολογούνται με σοβαρότητα οι προτεινόμενες ιδέες.
- Οι μαθητές μπορεί να μην είναι εξοικειωμένοι με τη χρήση Τεχνολογιών (ειδικά με τη χρήση εργαλείων Web2.0) το πρόβλημα όμως μπορεί να ξεπεραστεί με την κατανομή των μαθητών στις ομάδες με τέτοιο τρόπο ώστε ένα τουλάχιστον μέλος να είναι εξοικειωμένο με τα εργαλεία που θα χρησιμοποιηθούν και να διακρίνεται από μια γενικότερη άνεση στο χειρισμό των υπολογιστών.
- Ως προς το χρόνο που θα απαιτηθεί -σε σχέση με την εβδομαδιαία 2ωρη διδασκαλία του μαθήματος και τις υποδείξεις του ωρολογίου προγράμματος- καλό θα ήταν σε συνεννόηση με το διευθυντή και το σύλλογο διδασκόντων να γίνουν οι απαιτούμενες τροποποιήσεις ώστε η διδακτική πρόταση να υλοποιηθεί σε τρία δίωρα.
- Τέλος σε σχέση με την ενδεχόμενη αδυναμία χρήσης του εργαστηρίου πληροφορικής ή κάποιων τεχνικών προβλημάτων που πιθανόν ανακύψουν καλό θα ήταν οι μαθητές να δουλέψουν και από το σπίτι. Τυχόν απορίες, διευκρινίσεις αλλά και μια πρώτη εκτίμηση της πορείας των πονημάτων τους μπορεί να γίνει μέσα από την αξιοποίηση της κλειστής ομάδας του Facebook πριν γίνει η ανάρτηση τους στο wiki.

Διδακτικό συμβόλαιο

Το διδακτικό συμβόλαιο είναι «το σύνολο των συμπεριφορών (ειδικών συνηθειών) του διδάσκοντος που αναμένονται από το μαθητή και το σύνολο των συμπεριφορών του μαθητή, που

αναμένονται από το διδάσκοντα» και λειτουργεί «σαν ένα σύστημα αμοιβαίων υποχρεώσεων που καθορίζει αυτό που κάθε συνεργάτης, ο δάσκαλος και ο μαθητής έχει την ευθύνη να διαχειριστεί και με το οποίο θα είναι υπεύθυνος με τον ένα ή τον άλλο τρόπο έναντι του άλλου»(Guy Brousseau 1986, Καρατζάς 2010).

Το διδακτικό συμβόλαιο ανάμεσα στη διδάσκουσα και στους μαθητές της είχε ήδη συναφθεί από την έναρξη του σχολικού έτους και επικαιροποιήθηκε κατά τη διάρκεια της εφαρμογής της διδακτικής πρότασης. Η εκπαιδευτικός ανανέωσε τις δεσμεύσεις που απέρρεαν από το συμβόλαιο για συντονισμό, καθοδήγηση, παροχή ίσων ευκαιριών μάθησης, παρέμβασης και επίλυσης προβλημάτων, αξιολόγησης και ανατροφοδότησης των μαθητών της.

Οι μαθητές από την πλευρά τους ανανέωσαν τις δεσμεύσεις τους για ισότιμη συμμετοχή, αξιοποίηση των ΤΠΕ και των βιωματικών τεχνικών στις προτεινόμενες δραστηριότητες, συνεργασία με τα άλλα μέλη της ομάδας, τήρηση των χρονοδιαγραμμάτων που τέθηκαν σεβασμό και αποδοχή στα πρόσωπα και στις απόψεις που κατατέθηκαν.

Υποκείμενη θεωρία μάθησης

Η προτεινόμενη διδακτική πρόταση διαμορφώθηκε λαμβάνοντας υπόψη τις σύγχρονες παιδαγωγικές έρευνες και θεωρίες μάθησης. Κατευθυντήρια αρχή ήταν οι αρχές που διατυπώθηκαν μέσα από:

α) τη γνωστική θεωρία του εποικοδομητισμού (constructivism).

Θεμελιώδης θέση του εποικοδομητισμού είναι ότι «η γνώση δε λαμβάνεται παθητικά αλλά οικοδομείται ενεργητικά από το γινώσκον υποκείμενο» (Κόκκοτας, 1997, 35). Η γνώση συνεπώς δεν είναι «κάπου εκεί έξω», αλλά οικοδομείται με προσωπικό και κοινωνικό τρόπο.

Ο εποικοδομητισμός διακρίνεται στο γνωστικό εποικοδομητισμό και στον κοινωνικό εποικοδομητισμό. Η διδακτική μας πρόταση προσπάθησε να κάνει πράξη τον αρμονικό συγκερασμό και των δυο (Μανώλης, 2000). Σύμφωνα με το γνωστικό εποικοδομητισμό λάβαμε υπόψη μας την άποψη του Piaget που υποστηρίζει ότι η ανάπτυξη προηγείται και είναι προϋπόθεση της γνώσης. Πραγματοποιείται μάλιστα αυτόνομα με τρόπο «βιολογικό», οπότε ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι να βοηθά το μαθητή να αναπτύσσεται μόνος του, προσφέροντας του το κατάλληλο μαθησιακό περιβάλλον. Σύμφωνα με τον ίδιο τον Piaget, «κάθε αποκτημένη ισορροπία (δομή, γνωστικό σχήμα) μέσα στα πλαίσια μιας ορισμένης πνευματικής ανάπτυξης καταστρέφεται και επαναφέρεται και πάλι με μια καλύτερη μορφή σ' ένα υψηλότερο επίπεδο ανάπτυξης» (Μπασέτας, 2002, 221-224).

Με τον κοινωνικό εποικοδομητισμό κατά τον Vygotsky η γνώση προηγείται της ανάπτυξης, οδηγώντας σε αυτή, οπότε και ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι περισσότερο ενεργός και απαραίτητος, ώστε να δοθεί στο μαθητή η κατάλληλη γνωστική στήριξη. Είναι ταυτόχρονα ένας ρόλος πολύ πιο σημαντικός όσον αφορά στη λειτουργία του καθηγητή ως διαμεσολαβητή των κοινωνικών και πολιτισμικών μηνυμάτων που προσφέρονται στο μαθητή, καθώς αυτά θα αποτελέσουν τα στοιχεία που θα τον οδηγήσουν στην οικοδόμηση των δικών του γνωστικών σχημάτων (Ράπτης & Ράπτη, 2007).

β) τη θεωρία της ανακαλυπτικής και διερευνητικής μάθησης του Jerome Bruner.

Ο Bruner διατύπωσε τις αρχές (Bruner J.S., 1961) που πρέπει να διέπουν τη μάθηση, τις οποίες και ανέπτυξε στο βιβλίο του «The process of Education» το 1960 (Μητροπούλου, 2005, 29 - 30). Σύμφωνα με την αρχή της ανακάλυψης που ανέπτυξε στη θεωρία του «οι γνώσεις δεν πρέπει να παρέχονται έτοιμες, αλλά οι μαθητές πρέπει να καθοδηγούνται ώστε να τις κατακτήσουν μόνοι τους με δική τους προσπάθεια. Έτσι η μάθηση διατηρείται περισσότερο και μεταβιβάζεται καλύτερα» (Πασσάκου, 1973, 666, 669). Γι' αυτό και καταβλήθηκε προσπάθεια οι μαθητές που συμμετείχαν στο πρόγραμμα να λειτουργήσουν ως μικροί ερευνητές και η απόκτηση της γνώσης να αποτελέσει προϊόν ανάληψης δικής τους πρωτοβουλίας και δράσης.

γ) τη μαθητοκεντρική διδακτική προσέγγιση.

Θεμέλιο της θεωρίας αυτής είναι η ομαδοσυνεργατική οργάνωση των μαθητών μέσω της οποίας αναπτύσσεται η ατομική και συλλογική τους ευθύνη. Εργάζονται σε ομάδες με διακριτούς ρόλους, αναπτύσσουν πρωτοβουλίες και αλληλεπιδρούν δημιουργικά μεταξύ τους. Ο χαρακτήρας της εκπαίδευσης παύει να είναι δασκαλοκεντρικός και ενθαρρύνεται η

δημιουργική ως προς τη μάθηση αυτονομία τους (Vygotsky, 1934/1988). Η γνώση οικοδομείται μέσα από τη σχέση μεταξύ των μελών της ομάδας και της ίδιας της ομάδας. Ο καθηγητής λειτουργεί πλέον «ως διαμεσολαβητής των κοινωνικών και πολιτισμικών μηνυμάτων που προσφέρονται στο μαθητή, ως στοιχεία που θα τον οδηγήσουν στην οικοδόμηση των δικών του γνωστικών σχημάτων» (Ράπτης & Ράπτη, 2007).

Το σενάριο που δομήθηκε με βάση το παραπάνω θεωρητικό πλαίσιο οργανώθηκε με την υποστήριξη ενός CSCL περιβάλλοντος (Computer Supported Collaborative Learning), γεγονός που του προσέδωσε καινοτόμο διάσταση. Η νέα γενιά των μαθητών έχει μεγαλώσει σε ένα κόσμο με ψηφιακές εφαρμογές, ένα κόσμο τον οποίο γνωρίζει συνήθως μέσα από ψηφιακές πηγές (Mabrito & Medley, 2008). Άλλωστε «οι σημερινοί μαθητές δεν είναι πια τα άτομα για τα οποία το εκπαιδευτικό μας σύστημα σχεδιάστηκε να εκπαιδεύσουμε» (Prensky 2001a, 2001b).

Τέλος η διδακτική πρόταση υποστηρίχθηκε από βιωματικές τεχνικές που προήγαγαν την ενσυναίσθηση και τη δημιουργική σκέψη όπως τα έξι καπέλα σκέψης του De Bono. Σύμφωνα με την τελευταία οι μαθητές φορώντας το άσπρο, πράσινο, κόκκινο, μαύρο, κίτρινο και μπλε καπέλο έδωσαν απαντήσεις σκεπτόμενοι –ανάλογα με την οπτική του καπέλου που φορούσαν– λογικά, δημιουργικά, συναισθηματικά, απαισιόδοξα, αισιόδοξα στο τέλος έκαναν την ανακεφαλαίωση όσων είπαν και επικεντρώθηκαν στις καλύτερες σκέψεις τους.

Οργάνωση τάξης- εφικτότητα σχεδίασης

Για την υλοποίηση του διδακτικού σεναρίου επιλέξαμε το συνεργατικό μοντέλο το οποίο είναι ευρύτερα γνωστό και ως Learning Together (Johnson & Johnson, 1987). Πέντε είναι τα στοιχεία εκείνα που χαρακτηρίζουν αυτή την προσέγγιση, με ιδιαίτερη έμφαση στα δύο τελευταία (Κακανά Δ.Μ., 2008):

- η θετική αλληλεπίδραση
- η προσωπική ευθύνη
- η διαπροσωπική αλληλεπίδραση
- η εξάσκηση των συνεργατικών δεξιοτήτων και
- η εργασία σε ομάδες

Η φιλοσοφία του μοντέλου αυτού στηρίζεται αφενός στη δημιουργία ομάδων με ανομοιογενή σύνθεση και αφετέρου στη συνεργασία των μελών της με βάση τις προτεινόμενες δραστηριότητες των φύλλων εργασίας. Το προϊόν των πονημάτων τους θα αξιολογηθεί με την ολοκλήρωση της παρέμβασης και η ολομέλεια θα ανακηρύξει την αρτιότερη κατά την κρίση της εργασία.

Η τάξη οργανώνεται με το χωρισμό των μαθητών σε ομάδες με την αρωγή της ομαδοσυνεργατικής μεθόδου. Αυτή «μυεί τους μαθητές στη συνεργασία που αποτελεί μια από τις ουσιαστικότερες κοινωνικές αρετές» (Παπαβασιλείου, 2011, 37). Η έρευνα έχει δείξει ότι η χρήση της εκπαιδευτικής τεχνολογίας σε ομάδες εργασίας δεν απομονώνει τους εμπλεκόμενους στην εκπαιδευτική διαδικασία αλλά μπορεί να διευκολύνει στην κοινωνική αλληλεπίδραση και επικοινωνία μεταξύ του εκπαιδευτικού και των εκπαιδευομένων όπως και των μαθητών μεταξύ τους (Crook, 1994).

Τα πλεονεκτήματα της συνεργατικής μάθησης με τη χρήση υπολογιστών επιβεβαιώθηκαν και με άλλες σύγχρονες έρευνες ίδιας θεματολογίας (Cavalier & Klein, 1998 και Singhanayok & Hooper, 1998). Παρόμοιες έρευνες έδειξαν ότι υπήρξε:

1. βελτίωση των σχέσεων, κατανόηση και αποδοχή μεταξύ παιδιών που ανήκουν σε διαφορετικό πολιτιστικό περιβάλλον (McConnell, 2000)
2. θετική επίδραση στην ανάπτυξη διαλόγου, ανταλλαγή ιδεών και διαπραγμάτευση μεταξύ των μαθητών (Littleton & Light, 1999) και
3. μεγαλύτερη αυτοεκτίμηση και βελτιωμένη αυτοεικόνα των μαθητών που συμμετείχαν στις δραστηριότητες (Riel, 1990)

Όπως υποστηρίζει και ο Brown (1994, σ. 10) «η μάθηση και η διδασκαλία εξαρτιούνται από τη δημιουργία, τη στήριξη και την επέκταση μιας μαθητικής κοινότητας που θα προωθεί την καθημερινή ερευνητική πρακτική. Τα μέλη της κοινότητας αυτής θα έχουν μια θετική αλληλεξάρτηση μεταξύ τους. Κανείς από εμάς δεν είναι μοναδικός, κανείς δεν τα γνωρίζει όλα. Η συνεργατική μάθηση δεν είναι μόνο μια συναρπαστική εμπειρία με ουσιαστικά οφέλη για τα παιδιά μας αλλά και μια απαραίτητη προϋπόθεση για τη μελλοντική τους επιβίωση».

Στις προϋποθέσεις υλοποίησης του διδακτικού σεναρίου, εκτός από την εξοικείωση του εκπαιδευτικού –μαθητών με την ομαδοσυνεργατική μέθοδο και τη δυνατότητα της χρήσης του εργαστηρίου πληροφορικής, θα προσθέταμε και την επίδειξη χρήσης του wíki ως χώρου ανάρτησης των εργασιών (από τη δυνατότητα εγγραφής τους και την απόκτηση κωδικών μέχρι τον τρόπο ανάρτησης των εργασιών).

Ως προς την εφικτότητα της σχεδίασης με τρόπο σαφή και κατανοητό σε όλους βασιστήκαμε στην ταξινόμια Dialog Plus (Βαρδάκα Φωτεινή, 2009). Σύμφωνα μ' αυτή χρησιμοποιήσαμε όρους κατανοητούς από τους μαθητές μας προκειμένου να περιγράψουμε την πορεία υλοποίησης του σεναρίου όπως:

- ποιοι είναι οι σκοποί και τα προσδοκώμενα αποτελέσματα της παρέμβασης και ποια η μεταξύ τους αντιστοιχία
- ποια είναι η μέθοδος που θα χρησιμοποιηθεί, ποιες οι δραστηριότητες (tasks) που θα υλοποιηθούν, ποιος θα είναι ο ρόλος των ομάδων στην υλοποίηση τους, ποια θα είναι τα εργαλεία και οι διαδικτυακοί πόροι που θα χρησιμοποιηθούν και
- με ποιο τρόπο θα γίνει η αξιολόγηση.

Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της μαθησιακής διαδικασίας και ήταν αναγκαία προϋπόθεση προκειμένου να ανατροφοδοτηθεί το εγχείρημα της υλοποίησης του παρόντος πονήματος. Η αξιολόγηση επιβλήθηκε επιπρόσθετα και λόγω της καινοτόμου μεθοδολογίας και επεξεργασίας που εισήγαγε, προκειμένου να εντοπιστούν δυσκολίες και αστοχίες και να γίνουν οι απαραίτητες βελτιώσεις.

Η διδάσκουσα αξιολόγησε τους μαθητές σε όλα τα στάδια της υλοποίησης του σεναρίου και συγκεκριμένα:

Στο στάδιο της *προετοιμασίας* αξιολογήθηκε όχι μόνο η προθυμία και η διάθεση συμμετοχής των μαθητών αλλά κυρίως η αρμονική ή μη συνεργασία τους στα πλαίσια των ομάδων.

Στο στάδιο της *έρευνας, αξιολόγησης και επεξεργασίας* του υλικού αξιολογήθηκε η προθυμία, η συνέπεια και η τήρηση των «επιστημονικών» τους δεσμεύσεων.

Τέλος, στο στάδιο της *παρουσίασης* του τελικού προϊόντος αξιολογήθηκαν οι παραγόμενες εργασίες ως προς την ποιότητα, τον τύπο, τη συμμόρφωση με τις προδιαγραφές που τέθηκαν, - κυρίως ως προς το σεβασμό των πνευματικών δικαιωμάτων-, τη χρήση των πηγών και του υποδεικνυόμενου λογισμικού και τον τελικό τρόπο παρουσίασής τους.

Προτάσεις για περαιτέρω δραστηριότητες προτεινόμενες εργασίες

Η διδακτική παρέμβαση θα μπορούσε να υλοποιηθεί με τη μορφή project ή στα πλαίσια ενός πολιτιστικού προγράμματος που θα έδινε μεγαλύτερη άνεση χρόνου στα επιμέρους στοιχεία διαπραγμάτευσής του. Τα φύλλα εργασίας θα μπορούσαν να τύχουν δημιουργικής επέκτασης στα πλαίσια του μαθήματος των Θρησκευτικών, της Ιστορίας, των Εικαστικών και της Λογοτεχνίας και να δώσουν την αφορμή για γόνιμες διαθεματικές «συναντήσεις» εκπαιδευτικών και μαθητών.

Επιπρόσθετα, το τελικό προϊόν του προγράμματος θα μπορούσε να τύχει γόνιμης επέκτασης και σε ένα πρόγραμμα e-twinning που θα επέτρεπε σε μαθητές διαφορετικών εθνικοτήτων και ομολογιών του ευρωπαϊκού χώρου να ανταλλάξουν τις απόψεις τους επάνω στο θέμα. Ταυτόχρονα θα μπορούσε να αποτελέσει την αφορμή και το βήμα για μια εποικοδομητική συζήτηση επάνω στο ακανθώδες θέμα των ατομικών δικαιωμάτων, με έμφαση στη θρησκευτική έκφραση και ελευθερία.

Χρήση εξωτερικών πηγών

Ως προς τις εξωτερικές πηγές αξιοποιήθηκαν από το Διαδίκτυο:

- Μηχανές αναζήτησης: π.χ. www.google.com
- Το ψηφιακό σχολείο: <http://dschool.edu.gr/>
- Το φωτόδεντρο: <http://photodentro.edu.gr/>
- Το youtube: <https://www.youtube.com/?gl=GR&hl=el>

<https://www.youtube.com/watch?v=NC3817V8Xv0>

- Η ιστοσελίδα <http://www.inathos.gr/>

- Η ιστοσελίδα <http://www.americanrhetoric.com/speeches/mlkihaveadream.htm>

Αναφορές

- Berge, Z., & Collins, M., (1995), Computer-mediated communication and the online classroom in distance learning. *Computer-Mediated Communication Magazine*, 2, 4, 6, Διαθέσιμο on line στο: <http://sunsite.unc.edu/cmcmag/1995/apr/berge.html>
- Brousseau, G., 1986, La relation didactique: le milieu, *Actes de la IVème Ecole d'Été de didactique des mathématiques*, 54-68, IREM Paris 7
- Brown, A. L., (1994), The advancement of learning, *Educational Researcher*, 23, 4- 12
- Bruner, J. S., (1961), The act of discovery. *Harvard Educational Review*, 31, 21-32
- Cavalier, J. C., & Klein, J. D., (1998), Effects of cooperative versus individual learning and orienting activities during computer-based instruction, *Educational Technology Research and Development*, 46 (1), 5-17
- Crook, C., (1994), *Computers and the Collaborative Experience of Learning*. London: Routledge
- Johnson D. W., & Johnson R.T., (1987), *Learning together and alone*, Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall
- Johnson, D. W., & Johnson, R.T., (1990), Cooperative learning and achievement. In S. Sharan (ed.), *Cooperative learning: Theory and research*, 23-37. New York: Praeger.
- Littleton, K., & Light, P., (1999) (Eds). *Learning with computers: Analysing productive interactions*, London: Routledge
- Mabrito, M. & Medley, R. (2008), Why professor Johnny can't read: Understanding the Net generation's texts, *Journal of Online Education*, 4, 6, Ανακτήθηκε από: <http://nsuworks.nova.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1040&context=innovate>
- McConnell, D., (2000), *Implementing Computer Supported Cooperative Learning*, London: Kogan Page Ltd
- Osborn, A. F.,(1953/1979). *Applied imagination: Principles and procedures of creative problem-solving*. New York: Scribners.
- Prensky, M., (2001a), Digital Natives, Digital Immigrants. *Horizon*, 9, 5, 1-6, Ανακτήθηκε από:<http://www.marcprensky.com/writing/Prensky%20%20Digital%20Natives,%20Digital%20Immigrants%20-%20Part1.pdf>
- Prensky, M. (2001b). Digital Natives, Digital Immigrants, Part II. Do they really think differently? *Horizon*, 9,6,1-9, Ανακτήθηκε από <http://www.marcprensky.com/writing/Prensky%20%20Digital%20Natives,%20Digital%20Immigrants%20-%20Part2.pdf>
- Riel, M., (1990), Cooperative learning across classrooms in electronic Learning Circles, *Instructional Science*, 19, 445- 466
- Singhanayok, C., & Hooper, S., (1998), The effects of cooperative learning and learner control on students' achievement, option selections and attitudes, *Educational Technology Research and Development*, 46 (2), 17-33
- Vygotsky, L.S. (1934/1988), *Σκέψη και Γλώσσα* (Μετάφραση Α. Ρόδη, Αθήνα: Γνώση
- Βαρδάκα, Φ.,(2009) *Περιβάλλοντα συγγραφής ηλεκτρονικών εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων*, Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία, Πανεπιστήμιο Πειραιώς
- Γεωμέλου, Α., (2015), *Ανάπτυξη της δημιουργικότητας σε ψηφιακό συνεργατικό περιβάλλον μάθησης για επίλυση αυθεντικών προβλημάτων*, Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία, Πανεπιστήμιο Πειραιώς
- Γιωτόπουλος, Γ., (2014). *Μετασχηματίζουσα Μάθηση μέσα από την Αισθητική Εμπειρία στο πλαίσιο της Τυπικής (Δευτεροβάθμιας) και Μη Τυπικής Εκπαίδευσης*. Διπλωματική Εργασία. Πάτρα: ΕΑΠ.
- Ε.Π. Εκπαίδευση και δια βίου μάθηση (2011), ΕΣΠΑ (2007-2013), Επιμόρφωση εκπαιδευτικών για την αξιοποίηση και εφαρμογή των ΤΠΕ στη διδακτική πράξη. *Επιμορφωτικό υλικό για την επιμόρφωση εκπαιδευτικών στα Κέντρα Στήριξης, Επιμόρφωσης*, 1,: Γενικό μέρος, Πάτρα
- Κακανά Δ.Μ., (2008), *Η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία και μάθηση. Θεωρητικές προσεγγίσεις και εκπαιδευτικές προοπτικές*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη
- Καρατζάς, Α., (2010), *Το διδακτικό συμβόλαιο: Προσδοκίες του δασκάλου και των μαθητών στο πλαίσιο της τάξης*. Εισήγηση σε νεοδιόριστους εκπαιδευτικούς. Ανακτήθηκε από: http://pek-patras.ach.sch.gr/docs/yliko0910/Karatzas_to-didaktiko-symbolaio.pps
- Κόκκος, Α.& Μέγα, Γ.,(2007), Κριτικός στοχασμός και Τέχνη στην Εκπαίδευση, Έρευνα με τη συμμετοχή μεταπτυχιακών φοιτητών Εκπαίδευσης Ενηλίκων στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, *Εκπαίδευση Ενηλίκων*, 12, 16-21

Κόκκος, Α., (2009), *Μετασχηματίζουσα μάθηση μέσα από την αισθητική εμπειρία: Θεωρητικό πλαίσιο και μέθοδος εφαρμογής*, Εισήγηση στην 8η Διεθνή Συνδιάσκεψη για τη Μετασχηματίζουσα Μάθηση, Βερμούδες, 18-20/11/ 2009

Κόκκοτας, Π., (1997), *Σύγχρονες προσεγγίσεις στη διδασκαλία των Φυσικών επιστημών: Η εποικοδομητική προσέγγιση της διδασκαλίας και της μάθησης*, Αθήνα: Γρηγόρη

Μανώλης Χ., Η διδασκαλία του μαθήματος της ιστορίας στο δημοτικό σχολείο με εποικοδομητική προσέγγιση, *περιοδικό CVP*, ανακτήθηκε από: <http://www.vipapharm.com/greek/free-online-journals/education/education-articles/manolis-xristos/manolis-xristos-1.htm>.

Μητροπούλου Β., (2005), *Σχεδιασμός και ανάπτυξη εκπαιδευτικού λογισμικού για το μάθημα των θρησκευτικών*, Αθήνα : Αφοί Κυριακίδη

Μπασέτας, Κ.,(2002), *Ψυχολογία της μάθησης*, Αθήνα : Ατραπός

Πασσάκου, Κ., (1973), *Εισαγωγή εις την Παιδαγωγικήν Ψυχολογίαν*, τόμ. Β', Αθήνα

Παπαβασιλείου, Ι.,(2011), *Λογοτεχνία-Θεωρητικό κείμενο-Καλές Διδακτικές Πρακτικές –Μεθοδολογία στο Φουντοπούλου Μ.&Συν. Βασικό επιμορφωτικό υλικό*, τόμ. Β', 33-41, ειδικό μέρος ΠΕ02 Φιλολογοί, Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο

Ράπτης, Α. & Ράπτη, Α.,(2007), *Μάθηση και Διδασκαλία στην Εποχή της Πληροφορίας, Ολική Προσέγγιση*, τόμ. Α'. Αθήνα: έκδοση συγγραφέων

Φύλλα εργασίας

ΟΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ

1^η δραστηριότητα: Με τη βοήθεια του εργαλείου *timetoast* κάντε τη χρονογραμμή τουλάχιστον τριών βασικών σταθμών στην ιστορία του μοναχισμού.

2^η δραστηριότητα: Με τη βοήθεια του εργαλείου *Google Earth* εντοπίστε τα μεγάλα μοναστικά κέντρα 1.του Αγίου Όρους , 2.των Μετεώρων, 3.της Αγίας Αικατερίνης του Σινά, 4.της Λαύρας του Κιέβου.

3^η δραστηριότητα: *οι ανατρεπτικοί μοναχοί.* Αναζητήστε και παρουσιάστε με τη βοήθεια ενός *λογισμικού παρουσίασης* τις ιδιαίτερες μορφές άσκησης όπως αυτή αποτυπώθηκε στους *εγκλείστους*, στους *δενδρίτες*, στους *στυλίτες* και στους *δια Χριστόν σαλούς* μοναχούς.

4^η δραστηριότητα: Αναζητήστε σύγχρονες μορφές μοναχών που η εκκλησία τους κατέταξε στους αγίους και παρουσιάστε τους . Η παρουσίαση σας θα έχει τη μορφή *πολυτροπικού κειμένου*.

5^η δραστηριότητα: δημιουργήστε ένα επιτοίχιο μηνιαίο ημερολόγιο με τον τίτλο «η σκέψη της ημέρας». Εκεί θα κάνετε αναρτήσεις από λόγια, σκέψεις και διδάγματα των μοναχών που παρουσιάσατε στην προηγούμενη δραστηριότητα.

6^η δραστηριότητα (εμπέδωσης): λύστε το σταυρόλεξο στον παρακάτω σύνδεσμο: <http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/1049>

7^η δραστηριότητα (κοινή): με τη βοήθεια του εργαλείου movie maker δημιουργήστε από κοινού τη δική σας ταινία με αφορμή την ισάγγελο πολιτεία των μοναχών. Τίτλος της «Ζωές... αγγέλων».

ΟΙ ΘΕΟΛΟΓΟΙ

1^η δραστηριότητα: αφού περιηγηθείτε στον παρακάτω σύνδεσμο: <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-B126/498/3244,13178/> -και με βάση τις έως τώρα γνώσεις σας -δώστε σύντομους ορισμούς των εννοιών *άσκηση, ησυχία, νηστεία, αγρυπνία, προσευχή*.

2^η δραστηριότητα: αφού μελετήσετε τον εννοιολογικό χάρτη των εννοιών που αφορούν στη μοναχική άσκηση -τον οποίο θα βρείτε εδώ: http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGYMC117/510/3330,13431/extras/html/kef3_en17_mindmap_popup.htm -, κάντε με τη βοήθεια του εργαλείου camptools το δικό σας εννοιολογικό χάρτη που να αφορά στις έννοιες της άσκησης και της ησυχίας.

3^η δραστηριότητα: (μελέτη περίπτωσης: ο Μέγας Βασίλειος). Αφού παρακολουθήσετε το ντοκιμαντέρ «Μέγας Βασίλειος - Το λιοντάρι του Χριστού» στην παρακάτω διεύθυνση: <https://www.youtube.com/watch?v=zEifRzM9YZI> η ομάδα σας θα αναλάβει να παρουσιάσει στην ολομέλεια τη μορφή του Μεγάλου Βασιλείου με τη βοήθεια της βιοματικής τεχνικής *ρόλος στον τοίχο*.

4^η δραστηριότητα: Ο μοναχισμός ως φορέας του χριστιανικού κοινωνικού πνεύματος: αναζητήστε την προσφορά του μοναχισμού στην οικολογία και στα σύγχρονα κοινωνικά προβλήματα. Το πνευματικό σας πόνημα θα πάρει τη μορφή *άρθρου* που θα το αναρτήσετε στο wiki της παρέμβασης.

5^η δραστηριότητα (δημιουργική γραφή): ο μοναχισμός σε... *χαϊκού*. Γράψτε με την προτεινόμενη ποιητική φόρμα τις σκέψεις και τα συναισθήματα που σας δημιουργεί αυτή η τόσο ιδιαίτερη επιλογή και στάση ζωής.

6^η δραστηριότητα (κοινή): με τη βοήθεια του εργαλείου movie maker δημιουργήστε από κοινού τη δική σας ταινία με αφορμή την ισάγγελο πολιτεία των μοναχών. Τίτλος της «Ζωές... αγγέλων».

7^η δραστηριότητα (προαιρετική): διερευνήστε το θέμα του ασκητισμού όπως αποτυπώνεται στη νεοελληνική λογοτεχνία. Ενδεικτικά μπορείτε να μελετήσετε έργα των Κόντογλου, Παπαδιαμάντη, Καζαντζάκη, Θεοτοκά και Σεφέρη.

ΟΙ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΙ

1^η δραστηριότητα: η εφημερίδα στην οποία εργάζεσθε σας ανέθεσε τη συγγραφή ενός άρθρου για το Άγιον όρος. Το άρθρο θα πρέπει να κάνει αναφορά στα μοναστήρια, στις σκήτες, στους αγίους, στις θαυματουργές εικόνες στην τέχνη και στη γενικότερη «ζωή» του αγίου όρους. Πληροφορίες θα αντλήσετε από τον παρακάτω σύνδεσμο: <http://www.inathos.gr/>

2^η δραστηριότητα: Με τη βοήθεια του εργαλείου thinglink κάντε το χάρτη του Αγίου όρους διαδραστική εικόνα. Τοποθετήσετε σ' αυτή τα είκοσι μοναστήρια του όρους και όποια επιπλέον πληροφορία εσείς κρίνετε πως θα ήταν χρήσιμη για τους αναγνώστες σας.

3^η δραστηριότητα (βιοματική) : Πάρτε συνέντευξη από ένα μοναχό και καταγράψτε το 24ωρο του.

4^η δραστηριότητα (τεχνική δημιουργικής σκέψης): φορέστε τα «καπέλα» σας και σε συνεργασία με τις υπόλοιπες ομάδες και τη βοήθεια των έξι καπέλων σκέψης του De Bono απαντήστε στο ερώτημα: «Μοναχός ή μόνος; εντός ή εκτός του κόσμου»;

5^η δραστηριότητα (κοινή): με τη βοήθεια του εργαλείου movie maker δημιουργήστε από κοινού τη δική σας ταινία με αφορμή την ισάγγελο πολιτεία των μοναχών. Τίτλος της «Ζωές... αγγέλων».

ΟΙ ΚΡΙΤΙΚΟΙ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

1^η δραστηριότητα: αναζητήστε και περιγράψτε τη σύνδεση της μοναχικής πολιτείας με την τέχνη. Η παρουσίαση σας μπορεί να πάρει οποιασδήποτε μορφής *εικαστική έκφραση*.

2^η δραστηριότητα: μετά από την πλοήγηση σας στο διαδίκτυο αναζητήστε εικόνες, αιογραφίες, ψηφιδωτά και κάντε ένα ψηφιακό *photoalbum*.

3^η δραστηριότητα : κάθε μέλος της ομάδας σας θα παρουσιάσει αντίστοιχα α. μια εικόνα, β. ένα ψηφιδωτό, γ. μια τοιχογραφία ή ένα αντικείμενο μικροτεχνίας, δ. ένα χειρόγραφο που του έκανε εντύπωση. Η παρουσίαση θα γίνει με τη βοήθεια του εργαλείου glogster.

4^η δραστηριότητα (βιωματική, καρέκλα της αφήγησης): ένας «αγιογράφος», ένας «μελωδός» και ένας «αρχιτέκτονας» κάθονται εκ περιτροπής στην καρέκλα της αφήγησης όπου θυμούνται, εξιστορούν, αφηγούνται και... εξομολογούνται!

5^η δραστηριότητα (κοινή): με τη βοήθεια του εργαλείου movie maker δημιουργήστε από κοινού τη δική σας ταινία με αφορμή την ισάγγελο πολιτεία των μοναχών. Τίτλος της «Ζωές... αγγέλων».

ΟΙ ΘΡΗΣΚΕΙΟΛΟΓΟΙ

Επικύρωση του κανόνα των Φραγκισκανών. Νωπογραφία του Νικόλα Φρανσέ (15ος αι.).

1^η δραστηριότητα: πλοηγηθείτε στο διαδίκτυο και αναζητήστε τη μορφή που πήρε η άσκηση στη Ρωμαιοκαθολική εκκλησία. Αφού κάνετε μια σύντομη περιγραφή των ιδρυτών και των κανόνων που διέπουν τη λειτουργία των μοναχικών ταγμάτων της Δύσης, παρουσιάστε τα στην ολομέλεια με τη μορφή *πόστερ*.

2^η δραστηριότητα: (βιωματική, προσομοίωση προσωπικής συνάντησης). Ένας φραγκισκανός μοναχός, ένας δερβίσης και ένας βουδιστής μοναχός συναντώνται και συνδιαλέγονται. Το ακροατήριο κάνει τις δικές του παρεμβάσεις.

3^η δραστηριότητα (δημιουργικής έκφρασης): κάντε μια έκθεση-παρουσίαση από προσωπικότητες που έκαναν την άσκηση τρόπο ζωής. Ενδεικτικά αναφέρονται η *Μητέρα Τερέζα*, ο αρχιεπίσκοπος *Ντέσμοντ Τούτον*, ο πολιτικός και ακτιβιστής *Μαχάτμα Γκάντι*, ο ιερέας του δόγματος των βαπτιστών *Μάρτιν Λούθερ Κίνγκ*. Η παρουσίαση σας θα λάβει τη μορφή *πολυτροπικού κειμένου*.

4^η δραστηριότητα (διαθεματική): με τη βοήθεια του καθηγητή των αγγλικών κάντε τη μετάφραση του “I have a dream”, ενός σπουδαίου λόγου του Μάρτιν Λούθερ Κίνγκ. Το λόγο θα τον βρείτε στον παρακάτω σύνδεσμο:

<http://www.americanrhetoric.com/speeches/mlkihadream.htm>

5^η δραστηριότητα (κοινή): με τη βοήθεια του εργαλείου movie maker δημιουργήστε από κοινού τη δική σας ταινία με αφορμή την ισάγγελο πολιτεία των μοναχών. Τίτλος της «Ζωές... αγγέλων»

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ

Στην κλίμακα από το 1(καθόλου) έως το 5(πάρα πολύ) βαθμολογήστε το πώς λειτουργήσατε στην ομάδα

	1	2	3	4	5
Συνεισφορά					
Συμμετοχή					
Ποιότητα εργασίας/Σεβασμός πνευματικών δικαιωμάτων					
Διαχείριση χρόνου					
Υποστήριξη ομάδας					
Ετοιμότητα					
Επίλυση προβλήματος					
Δυναμική της ομάδας					
Αλληλεπίδραση					
Ευελιξία					
Αναστοχασμός					